

"KEVADET" OTSIMAS

Kunstis on ikka lihtsam endale plusspunkte teenida millegi päris uue ja tundmatuga. Nii saab lavastaja tuluuut geniaalset näidendit lavastades endale suure hulga tegelikult autorile määratud kiitusest. Edu pant on ju seegi, et puuduvad eelnev suhe ja suhtumine. Ning muidugi on eriti keeruline murda läbi üldtuntud ja -tunnustatud teose lavavariandiga. Ses mõttes oli "Kevade" valik "Estonia" teatri peremuusikaliks väga vastutusrikas ja ohtlik samm. Tuleb nõustuda lavastaja ja instseneerija Sulev Nõmmikuga, et vaieldamatult oli "Kevade" õige lavastus, astumaks ammu lapsekingadest välja kasvanud "Pipi Pikksuka" asemele. Ja on ju väga tore, et rootsi kelmika plika asemel on nüüd maavillane Joosep Toots oma lõputute vempude ja riugastega. Teisalt on risk väga suur: "Kevadet" on 1937. aasta Draama-studio lavastusest peale nii- ja teistpidi teatrilavadel esitatud, selle alusel on loodud ballett, kaks filmi... Usun, et kõige keerulisem ongi tollesama "Kevade" filmimõju: just Kruusemendi "Kevade" lõi mitmele põlvkonnale tüüpikujutelmad Lutsu bestselleri tegelastest, mis mõjutavad oluliselt tänastki retseptiooni.

Nagu iga instseneeringu puhul on "Kevadeski" üks keskseid küsimusi teksti kärpimine. Episoodide on liiga palju — see, mida lugedes võime mitme kihina haarata, muutuks laval pelgalt rabelevaks hüplevuseks. Sulev Nõmmik on lavastajakontseptioonis jäänud kindlaks autori žanrimääratlusele "pildikesi koolipõlvest". Vaataja ees on kord üks, kord teine tegelane, oluline on hetk, sündmus, juhtum, mitte kangelaste suhete areng või keske süzeeliini järgimine. Karakterid on Lutsulgi antud küllalt eskiisselt, üht olemuslikku joont rõhutades; kaleidoskoopilise kiirusega vahelduvad sündmused saavad peamiseks ka laval.

Küllalt selgepiiriline on lavastaja taotlus rajada tervik lüürilispoeetiliste stseenide vaheldumisele massimüramistega, mida paiguti ilmestavad iroonilis-groteskes võtmes lahendatud episoodid (Kiire venna ristised). See on ühele lavastajale iseloomulik joon, mis on juba faktuurilt — õrn, murdub, hetkiti ehk kuidagi sarmitu.

Katrin Karisma Teele ja Jaak Jõekalda Arno.

küll kuidagi ei taipa, mida Tõnisson õhtul tiigi ääres korda saatis.

Mati Vaikmaa Toots.

Foto: GUNNAR VAIDLA

"Kevade" sisulist tihedust ja kompaktsust mõjustavad oluliselt ka Ülo Vinteri muusika lihtsakoelisuus, laulunumbrite üksiteisega haakumatus, läbivate motiivide puudumine. Kui "Pipi Pikksukas" lõi muusika lavastuse eduks vajamineva terviklikkuse, siis sodakorda peab lavas-

Tarmo Leinatamme juhatusel tabas orkester täpsemalt muusika teisejärgulist rolli ning viis etendust rahulikult edasi. Heino Aassalu tantsuseaded liitusid kenasti lavastuse ja kujundusega (K.-A. Püüman): neis oli toda ürgugrilikku raskuse vaimu. Massitantsud pruunika koolimaja ja halli taeva foonil paigutusid orgaaniliselt lavastustervikusse. Iseasi, et õige mitme stseeni kallal võiks repetiitoritöö veel jätkuda. Tantsuhooniste suhteline vabadus ja liigutuste individuaalne ilmestatus nõuavad äärmist täpsust, et näiline kaootilisus lubaks enese taga aimata kunstilist korrastatust.

Ent miskipärast jäi lavastusest kummitama õige mitu eetilist küsimärki. Kas Eestimaa koolid ja nende ülevaatajad olid ikka tõepoolest alkoholiga nii tihedalt seotud, kui lavastusest näikse? Purjus inimesi laval on publik tavapäraselt ikka armastanud, ometi jäi sedakorda mulje, et võtet ekspluateeritakse paarisaja grammi võrra üle. Köstri pisukesest tipsutamisest võib aru saada, et õige pea ilmub koolituppa ka puru-

on kaklus sakstega lahendatud õige väljapeetult kunstilisena.

"Kevade" tegelaskond on üsna kirev ja rohkearvuline, vaatajale pakutakse hulk põnevaid rollilahendusi. Peaosalist Joosep Tootsi kehasas esimestel etendustel Mati Vaikmaa, tema elav miimika, aktiivne tegutsemine ja otse imepärane võime ühtaegu erinevates lavapunktides nähtavale ilmuda löid õige muheda kuju, kes tõepoolest ühe tunni jooksul viiskümmend vimkat jõudis visata. Ent just Tootsi puhul oli kahju laulupartiide vaesusest, siit pidanuks lisanduma oluline tahk tegelaskuju ellu. Muusika nüansseeritus võinuks rõhutada toda sädelust, mida Kentuki lövi Lutsul kiirgab. Joosep Tootsi lahutamatu paarilise ja sekundandina liikus laval Kiir — Tõnu Kilgas või Hans Miilberg. Ent vististi saadab just seda rolli karaktersuse segav varitväljendusrikas punane parukas ise loob ettekujutuse Jorhi sissemaailmast. Hädised ja pugejalikud olid mõlemad Kiired, ommoodi negatiivset võluga jätkus. Raja Teelesid oli lavastuses samuti kaks — Katrin Karisma ja Airi Udras. Airi Udrase Teele jäi meelde eelkõige oma lapseliku naiivsusega, tema huulil säras veetlev naeratus, selles Teeles domineeris siira nooruse võlu. Tõeliselt üllatas aga Katrin Karisma, kelle puhul vanus ja lavakogemus hoopiski unuma kippusid. Too imeteldav sära, mis Karismast operetiprimadonna teinud, oli "Kevadeski" ere ja orgaaniline. Ehk oli tema Teeles tõesti killuke Pipit, kes nii kelmikalt naeratades Tootsiga tantsu löi ja naiselikust uhkusest särades Köstrile teatas, et Toots teda tantsima kutsus. Küllap polnud see lihtsalt too Teele, keda oleme harjunud nägema, aga miks ei võinuks temagi edevusest Tootsiga pisut semmida — vahva kuju oli Joosep ju igatahes.

Etenduse suurimad avastused peaksid teatrikülastajaile olema aga noored lauljad Alar Haak ja Jaak Jõekallas Arnona. Alar Haak on pisut vaoshoitum, maisem, heas mõttes karakteersem — täpsem, lihvitum, säravam, paiguti ka traditsiooniliselt operetlikum. Jaak Jõekallas on Arno juba faktuurilt — õrn, murdub, hetkiti ehk kuidagi sarmitu.

ioonis jaanud kindlaks autori žanrimääratlusele "pildikesi koolipõlvest". Vaataja ees on kord üks, kord teine tegelane, oluline on hetk, sündmus, juhtum, mitte kangelaste suhete areng või keskse süžeeleini järgimine. Karakterid on Lutsulgi antud küllalt eskiiselt, üht olemuslikku joont rõhutades; kaleidoskoopilise kiirusega vahelduvad sündmused saavad peamiseks ka laval.

Küllalt selgepiiriline on lavastaja taotlus rajada tervik lüürilispoeetiliste stseenide vaheldumisele massimüramistega, mida paiguti ilmestavad iroonilis-groteskkes võtmes lahendatud episoodid (Kiire venna ristsed). See-sugune ülesehitusprintsip loob ühelt poolt lavastuse vaheldusrikkuse, tempokuse, teisalt muutub see paiguti konstrueeritaks, eriti teises vaatuses. Niisugune võrdlemisi mõistuslik, mõõdetud ja raamidesse surutud ülesehitus tekitab teisegi ohu — liigse hüplevuse ja killustatuse. Meie ees on katked, pildid, episoodid, süžee jälgimiseks peab aga vaataja õige hästi tundma "Kevadeid". Lavalt paiguti ainult vihjatakse sündmustele või nende põhjustele, ning jääb juba vaataja enese hooleks aru saada, millest jutt käib. Eriti ilmekas on selline suhe materjalisse kuulsas parve põhjalaskmise stseenis, mispuhul teksti mittetundev vaataja

Mati Vaikmaa Toots.

Foto: GUNNAR VAIDLA

"Kevade" sisulist tihedust ja kompaktsust mõjustavad oluliselt ka Ülo Vinteri muusika lihtsakoelisuus, laulunumbrite üks-teisega haakumatus, läbivate motiivide puudumine. Kui "Pipi Pikksukas" lõi muusika lavastuse eduks vajamineva terviklikkuse, siis sedakorda peab lavastaja ise tegevuse ja muusika tasakaalu leidma ning need ühtseks etenduseks vormima. Häm-meldust tekitasid samuti Enn Vetemaa laulusõnad, mille näiline lihtsus paisus paiguti suisa infantiilsuseks. Arno soololaulud nii esimeses kui teises vaatuses mõjusid üheainsa motiivi ohtra kordamisena, ehkki tema nukrust väljendama sobinuks ka pisut mitmekihilisem tekst. Muusikalise materjali kesisisu muudab küllalt keeruliseks lavastuse dirigenditööde hindamise. Kanada eestlase Norman Illis Reintamme laad paistab rohkem sobivat klassikalise opereti ja muusikali sära ning kergusega.

badus ja liigutuste individuaalne ilmestatus nõuavad äärmist täpsust, et näiline kaootilisus lubaks enese taga aimata kunstilist kor-rastatust.

Ent miskipärast jäi lavastusest kummitama õige mitu eetilist küsimärki. Kas Eestimaa koolid ja nende ülevaatajad olid ikka tõepoolest alkoholiga nii tihedalt seotud, kui lavastusest näikse? Purjus inimesi laval on publik tavapäraselt ikka armastanud, ometi jäi sedakorda mulje, et võtet ekspluateeritakse paarisaja grammi võrra üle. Köstri pisukesest tipsutamist võib aru saada, ent õige pea ilmub koolituppa ka purupurjus Inspektor, tegelane Oskar Lutsu mälestusteraamatust "Vaadeldes rändavaid pilvi". Tsiteerigem Lutsu: "Näen kohe, et inspektor Ikonnikov on purjus; /.../ Jah, taadikene on tublisti pehme; kuid hoolimata köstri viinast ja veinidest, seisab pulgana sirgelt, tõsine, auväärne, silmad pahupidi." Ega peagi laval sõna-sõnalt autorit jälgima. Ometi tundub, et ühe pahe forsseerimisega on liiale mindud, ja kas peab peremuusikali raskuspunkt just siin asuma?! Teine eetiline küsitavus tekkis Kuslapi peksmise stseenis: nagu tõelised retsid kargasid klassivennad väiksemale kallale, et teda siis mõnuga tümitada... Samas

loesti kindlaks, kes on kooli-kalt naeratades Tootsiga tantsu löi ja naiselikud uhkusest särades Köstrile teatas, et Toots teda tantsima kutsus. Küllap polnud see lihtsalt too Teele, keda oleme harjunud nägema, aga miks ei võinuks temagi edevusest Tootsiga pisut semmida — vahva kuju oli Joosep ju igatahes.

Etenduse suurimad avastused peaksid teatrikülastajale olema aga noored lauljad Alar Haak ja Jaak Jõekallas Arnona. Alar Haak on pisut vaoshoitum, maisem, heas mõttes karaktersem — täpsem, lihvitum, säravam, paiguti ka traditsiooniliselt ope-retlikum. Jaak Jõekallas on Arno juba faktuurilt — õrn, murduv, hetkiti ehk kuidagi sarmitu. Tema Arno elab üksnes sissepoo-le, omaenese maailmas, omaenese mõtetega. Kartlik, hirmunud, kuid samas oma häbelikkuses kaunis.

"Kevade" tõi "Estonia" teatri lavale õige palju noori andekaid lauljaid-näitlejaid, kellest vaid mõnd siin mainitud. Teisalt annab ta jälle kord võimaluse ka perede pesamunasid teatrisse tuua, sest ega lastelavastusi just lahedasti pakkuda ole. Ja loodetavasti on lapsed vabad tollest kripeldusest, mis vist peaaegu igale täiskasvanule hinge jääb, et laval nähtu pole just päriselt tema lapsepõlve "Kevade"...

KADI HERKÜL